

Par rāmjiem, kastēm un problēmām: ienīst vai mīlēt?

FOTO: Andris Bērziņš

„Vēl viena atziņa, kuru dzirdu aizvien biežāk un ar kuru atkal sastapos samītā „WISE 2014”: kastes ir noderīgas un, pirms plēšamies brīvībā, ir jāiemācās dzīvot un darboties kastē, kurā esam, jo dzīves situācijas allaž ir sava veida kaste ar noteikumiem un ierobežojumiem,” rosina Aija Tūna.

IK AIJA TŪNA

Speciāli laikrakstam „Izglītība un Kultūra”

Pēdējo nedēļu sarunas un notikumi gan Latvijā, gan citviet pasaulē mudina domāt par to, kas tad īsti mums palīdz un traucē – ikdienas dzīvē, profesionālajā darbībā, attiecībās ar līdzcilvēkiem. Kas atšķir tos, kuri ne vien izgrozās no sarežģītas situācijas, bet pamanās tajā atrast atspēriena punktu jaunai darbībai (vai to, ko biznesa aprindās sauc par konkurences priekšrocībām), no tiem, kuriem kaimiņa šķīvī porcija allaž izskatās lielāka un zāliens pāri sētai – zaļāks? Šāda attieksme ir sastopama arī skolās un izglītības sistēmā. Kamēr vieni gaida labākus apstākļus (lielo finansē-

“ Taču saknes un spārnī ir jāaudzē pamazām, un lielie darbi sākas ar maziem soļiem.

“ Ir svarīgi paturēt fokusā to, kas ir jāmaina (jārada, jāuzlabo), nevis turēties pie savas idejas (es to izdomāju, tā tam jābūt!), un tad strādāt, līdz ir atrisināta problēma, nevis īstenots iespējamais atrisinājums, kuru vēlējies piedāvāt.

mubiedru grupa) ir saskatījis vajadzību un nolēmis ķerties pie risinājuma meklēšanas. Pavisam skaidri to, nesen viesojoties Rīgā, izteica sociālās navigācijas aplikācijas „Waze” līdzdibinātājs Uri Levins (*Uri Levine*): „**Iemīlies problēmā, nevis tās atrisinājumā!**” Tieši tā – ir svarīgi paturēt fokusā to, kas ir jāmaina (jārada, jāuzlabo), nevis turēties pie savas idejas (es to izdomāju, tā tam jābūt!), un tad strādāt, līdz ir atrisināta problēma, nevis īstenots iespējamais atrisinājums, kuru vēlējies piedāvāt. Šāds domu gājiens attiecas arī uz mācīšanos, ja ar to saprotam ne vien uzdotā atcerēšanos, bet izprašanu un pielietošanu.

No U. Levina var paņemt vēl vienu labu domu – un tā ir ak-

“ Izglītības sistēma pastāv cilvēka, vēl jo vairāk – augoša un attīstībā esoša cilvēka, vajadzībām, ne otrādi, un katra diena, mēnesis un gads, kad kaut kas nenotiek vai notiek ačgārnī, bērna, pusaudža un jaunieša dzīvē ir aizgājis uz neatgriešanos, atstājot pēdas visai tālākajai dzīvei.

tuāla ne vien skolēnu, bet – ai, cik ļoti! – arī skolotāju un mūsu visu, pieaugušo, attieksmes pārskatīšanai: „Pieļaujiet kļūdas, un pieļaujiet tās ātri!” Jo vairāk kļūdu jūs pieļausiet, izdarot to gana ātri, jo vairāk jums būs lai-

ka tās izlabot, atrodot vislabāko risinājumu. Pasaules izglītības inovāciju samītā „WISE 2014” par to pašu runāja arī Tonijs Vāgners (*Tony Wagner*) no Hārvarda inovāciju laboratorijas ASV, sakot, ka skolā (un dzīvē) ir jāmazina bailes kļūdities, un, izmantojot analogiju no ASV lietotās vērtēšanas ar burtiem, mudināja uztvert F (*failing*) kā jauno A (*excellent*), kas atklāj spēju un drosmi riskēt, meklēt risinājumus un neapstāties grūtību priekšā. Tiesa, tas prasa sabiedrības attieksmes maiņu, ejot prom no šīs uz kaunu un vainas apziņu balstītās pieejas, kurā neatzīst kļūdišanos un par to labāk nerunāt. **Mācot skolēniem saskatīt, kādām kļūdām un sakāvēm savos meklējumu ceļos gājuši cauri cilvēki, kuri dzīvē ir daudz sasnieguši, mēs vislabāk varam palīdzēt viņiem būt gana stipriem savam dzīves gājumam**, jo, kā saka T. Vāgners, taisnā ceļa gājēji nav labākie un radošākie.

Vēl viena atziņa, kuru dzirdu aizvien biežāk un ar kuru atkal sastapos samītā „WISE 2014”: kastes ir noderīgas un, pirms plēšamies brīvībā, ir jāiemācās dzīvot un darboties kastē, kurā esam, jo dzīves situācijas allaž ir sava veida kaste ar noteikumiem un ierobežojumiem. Lielā māk-sla ir atrast labāko šajos apstākļos: vai nu tie būtu noteikti finanšu vai cilvēkresursi, vai vieta, kur atrodamies, vai pieredze, ko esam guvuši. Patiesībā stāsts ir par to pašu nevis deficīta (*deficit model*), bet resursu un kapacitātes pieeju (*asset-based model*), par ko raksta Kamings un viņa kolēģi (*Cummings et al.*), mudinot **saskatīt resursus katrā skolēnā, katrā skolā un apkārtējās kopienas cilvēkā, kā arī pašā vietā un kontekstā**. Par to, ka tas strādā, ir pārliecinājušās daudzas Latvijas skolas, atklājot, ka „izrādās, mums ir visa kā daudz vairāk, nekā mēs domājām, un mēs spējam un protam paveikt daudz vairāk, nekā mums likās”. Vai nav lieliska apziņa? Un, ja ar tādu apziņu dzīvē palaižam savus skolēnus, tad esam palīdzējuši gan apzināties saknes, gan spārnus.

Taču saknes un spārnī ir jāaudzē pamazām, un lielie darbi sākas ar maziem soļiem. Tie no jums, kuri savulaik iepazinuši un, cerams, joprojām izmanto projekta „Pilsonis” vai „Piedalies un ietekmē” metodiku (ja šie vārdi jums pagaidām neko neizsaka, tad tā ir tēma tālākai sarunai), zina, ka ir jāiemācās pamanīt problēmas turpat, apkārtņē, pie tam vienlaikus meklējot arī tos, kuri būs mūsu sabiedro-

tie risinājumu īstenošanā. Nepietiek ar problēmas nosaukšanu; ir jāpaskatās, cik daudziem tā ir aktuāla, cik ilgi jau ir pastāvējusi, vai un kādi jau ir bijuši mēģinājumi to risināt. Un, jā, ir jāsaprot, ka šī problēma ir tā vērtā, lai tajā iemīlētos, kā teiktu U. Levins, lai veltītu tai savu laiku, zināšanas, enerģiju, lai būtu droši, ka cilvēkiem – daudziem vai dažiem – pēc problēmas atrisināšanas dzīve būs labāka. Tad tiek meklēti risinājumi, un šajā procesā ir jāspēj sadzīvot ar situāciju, ka cita piedāvātais risinājums var izrādīties efektīvāks un piemērotāks par manējo, un tik un tā vai tieši tāpēc ir jāturpina strādāt kopā.

“ Skolā (un dzīvē) ir jāmazina bailes kļūdities, un, izmantojot analogiju no ASV lietotās vērtēšanas ar burtiem, mudināja uztvert F (*failing*) kā jauno A (*excellent*), kas atklāj spēju un drosmi riskēt, meklēt risinājumus un neapstāties grūtību priekšā.

Tā pamazām attīstās tik svarīgā **personīgā un pilsoniskā spēka un iedarbīguma izjūta**, par ko nupat, Rīgā viesojoties, runāja Eiropas Savienības un Eiropas Padomes pilsoniskās izglītības eksperts Deivids Kerrs (*David Kerr*), – **kas urda mūs iet un piedalīties, jo mēs ticam, ka spējam ietekmēt notiekošo** – ja ne pa vienam, tad kopā, pie tam šī ietekmēšana ir nevis pretenziju izteikšana, bet argumentēta un skaidra konstruktīvu, labi pārdomātu risinājumu izteikšana. Un ikreiz, kad kaut kas ir vai nav izdevies, ir jāatceras apstāties un uzdot sev un vienotram *Visu Jautājumu Karali – Kāpēc*. Kāpēc mums izdevās vai neizdevās, un ko mēs no notikušā varam mācīties?

Droši vien šis brīdis, kad patriotu nedēļa ir aiz muguras, lentītes noliktas un svētku koncerti izskanējuši, bet emocijas vēl gaisā virmo, ir ļoti piemērots, lai jauniem spēkiem ķertos pie savas kastes (profesionālās darbības, klases, skolas, kopienas, dzīves) sakārtošanas, iemīlot problēmas un augot kopā ar to risināšanu. Pa vienam un visi kopā. ■